

Докладна записка от зав.отдел „Пропаганда и агитация“ и от зав. Отдел „за работа с националните малцинства“ при ЦК на БКП до Политбюро на ЦК на БКП във връзка с проекторешението на Политбюро на ЦК на БКП за преодоляване турчезенето на българи-мохамедани, цигани и татари

София, 21 ноември 1961 г.

Другари,

На основата на решенията на ЦК на БКП за работата сред турското и циганското население и сред българите изповядващи мохамеданска вяра, се осъществиха много мероприятия, които дадоха и дават положителни резултати. Почти всички работоспособни трудещи се от тях са включени в социалистическото строителство и бързо се подобрява материалното им положение. Повишава се културата на тези групи от нашето население, създава се местна интелигенция, децата са обхванати в училищната мрежа, почти всички привикнаха да се ползват от безплатната медицинска помощ и т.н. Но въпреки безспорните успехи в материалното и културното издигане на тези части от нашия народ, в тяхното развитие се забелязват някои отрицателни тенденции, за отстраняването на които са необходими допълнителни мерки.

В отделите „Пропаганда и агитация“ и „За работа сред националните малцинства“ на ЦК на БКП, както и в Министерството на Просветата и културата се получават сигнали от редица райони на страната за асимилирани или турчезещи се цигани, татари и българи мохамедани. Тази тенденция има определен политически характер, поощрява се от реакционната турска пропаганда и от остатъците на буржоазно-националистическите панаторстки и панислямистки елементи от прикритието на мохамеданската религия.

Статистическите данни от преброяванията на населението показват, че след насилствените помохамеданчвания, извършени от турските поробители, претопяването и приемането на турска народност от татари, цигани и българи мохамедани е продължило и след Освобождването на България от турско робство. Поради недооценяване политическото значение на този въпрос от наши държавни органи под въздействието на религиозния фанатизъм и вражеската пропаганда тенденцията на турчезене не прекратява и след 9.09.1944 г. Типичен в това отношение е примерът с татарите. При преброяването през 1910 г. в България са регистрирани 18, 228 татари

вместо да се утроят, в резултат на естествения прираст, те са останали само 5, 993 според преброяването през 1956 г. В много населени места, където в миналото са живеели татари като Плевен, Пловдив, Разград и др., сега те са изчезнали. Явно е, че по-голямата част от това население неправилно е регистрирано като турско. В североизточна България има села, които се смятат за „турски“, а фактически те са татарски. Децата на татарите до скоро се обучаваха на турски език, което спомагаше за тяхното приобщаване към турцизма. Въпросът за татарско национално малцинство у нас до сега не е поставен от никой орган.

Най-много случаи на приемане на турска народност има сред циганското население. Под въздействието на турската пропаганда, религиозния фанатизъм и други подбуди, както в миналото, така и в наше време, хиляди цигани са регистрирани като турци. От статистическата справка на ЦСУ за националния състав на населението в някои градове се вижда, че за периода от 1910 до 1956 г. циганското население в градовете Пловдив, Русе, Разград, Търново, Кърджали и др. въпреки бързото му размножаване, бележи тенденция на намаляване или изчезване, докато броят на турците в тези градове независимо от масовите изселвания в Турция расте или се запазва на същото равнище. В градове като Пловдив, Пазарджик, Бургас, Търново и др. фактически има само по няколко турски семейства, а по регистрите на населението се водят хиляди турци. Явно е, че това е резултат на неправилното регистриране на циганите като турци от местните народни съвети по неотговарящи на действителността и на марксисткото-ленинското учение признаци за национална принадлежност. Само през периода от 1947 г. насам са се записали като турци над 130 000 цигани. За тази масова „промяна“ на народността на циганите до голяма степен е спомогнало писмо № 5-434 от 11.05.1950 г. на отдел „Гражданско състояние“ на МВР, което гласи, че всеки гражданин след като удостовери с двама свидетели, че изповядва мохамеданска вяра и говори турски език може с молба до местния народен съвет да се запише като турчин. Това ненаучна и вредна постановка за определяне народността и националната принадлежност.

Това писмо през юни 1955 г. е отменено от Министерския съвет, но извършеното въз основа на него дело си остава. Турчезването на част от циганското население на някои места като Бургас и други, се облекчаваше и от обучението на децата циганчета и турчета в общи паралелки на турски език.

В резултат на извършващата се културна революция и сред циганите, много от тях се приобщават към българската нация. Около 107 хил. цигани, от които 45 хил.

турчеещи се до скоро, приеха български имена и българска национална принадлежност. Но на редица места все още се подценява политическото значение на това движение и не се противодейства достатъчно на тенденциите на турчееене.

Стремежът за приемане на турска народностна принадлежност все още не е преодолян и сред българите мохамедани в Кърджалийски, Смолянски, Старо загорски, Ловчански, Врачански окръзи и в гр. Пловдив.

Смолянски окръг, главно в селата Борово, Змеица, Белица и др. това става главно чрез смесени бракове на турци с българки мохамеданки, които след брака се регистрират като туркини. Такава е съдбата и на техните деца. В Кърджалийски окръг турчееенето в селата Диамандово, Костариново, Срижба, Чубрика, Бенковски и др. обективно се подпомага от изучаването на турски език в общите училища с турските деца, а сред възрастното население – чрез организирана от ходжите кръжоци до преди няколко години, чрез смесени бракове на турци с българки мохамеданки и т.н.

Друга форма на претопяване на българи- мохамедани в турското малцинство е преселването на такива семейства в села с турско население в Коларовградски и други окръзи, където се регистрират като турци. Местните власти, незапознати с този въпрос, дори не подозират, че с това вършат незаконни и политически вредни дела. Известно е, че в гр. Пловдив са се преселили хиляди българи мохамедани от Родопската област, а преброяването в 1956 г. е отбелязало само 184 души.

Оказа се непроучен и занемарен въпросът за наличие на българи мохамедани в редица други райони на страната освен в Родопите и Тетевенско. В гр. Бяла Слатина до 1910 г. е имало само 28 турци и 330 българи мохамедани, а сега там са регистрирани към 1200 „турци“, които на знаят турски език, имат български фамилни имена, а изповядват мохамеданска религия. Битът им не се отличава от бита на останалото население в града. Ходжата се именува Трънски – работник в пренос-превоз. В окръжния съвет на профсъюзите-Враца работи като библиотекарка другарката Зуберска, с висше философско образование-„туркиня“. В разговор с нея се установява, че нейните родители са българи мохамедани. Такива „турци“ има и в други селища на Врачански окръг-Кнежа, село Попица и др. съмнителен е турският произход и принадлежност и на турците в селата Александрово и Лазар Станево, Ловешки окръг, село Крън-Старо Загорски окръг и другаде.

Тези и други факти говорят, че една значителна част от сегашното турско население у нас, което според преброяването в 1956 г. е 656 025 души, включва в себе си много българи, цигани и татари, неправилно регистрирани като турци. За това

свидетелства и фактът, че въпреки многократните масови изселвания в Турция особено през 1912 г., 1929-33 г., 1935-40 г. и 1949-51 г., турското население е нараснало с повече от 200 000 души в сравнение с 1910 г. Само през 1949-51 г. са се изселили в Турция 155 558 души.

Някои исторически, етнографски, демографски и други данни говорят за български етнически произход на част от сегашното турско население от Търговишки окръг-Герлово, в Айтоски район на Бургаски окръг и в Лудогорието. Известни са някои исторически данни, които говорят, че в края на 18 и началото на 19 век в Герловската долина са били заселени еничери от разпуснатите корпуси, които са се оженили за българки. Освен това, известни е, че от 16 до 18 век в Герлово и в някои други райони на Североизток на България са извършени насилствени помохамеданчвания и асимилиране на поробеното население със същите жестокости и по същите причини, както в Родопите. Академията на науките разполага с документи, които говорят за многобройни единични насилствени помохамеданчвания на български семейства в Силистренски, Русенски, Разградски и други окръзи, извършени в продължение на 2-3 столетия. И до сега са запазени данни, говорещи за извършените от асимилаторите дела.

Битът на Турското население в Герлово и Айтоско е проучван от експедиции на Етнографския институт на БАН и е констатирано, че той има много общи черти с бита на останалото българско население в тези райони.

Неизясненото положение на народностната принадлежност не онези част от населението в нашата страна, изповядващо мохамеданска религия, води до неправилни разпореждания и действия на някои държавни органи. Така например указанията за изучаване на турски език от ученици турчета в много случаи засягат и деца от нетурски произход. Неправилно се третира и регистрира като турци граждани и техните деца от български, цигански и татарски произход, само за това че изповядват мохамеданска вяра и имат турски и арабски имена. Съвсем произволно и незаконно се променя в документите и регистрите националността на жени и мъже при смесени бракове. В народната армия и Трудовата повинност понякога неправилно се събират заедно да служат в общи роти и взводове турци с татари, цигани или българи мохамедани. Все още се изпращат учители - турци за възпитатели в пансион с деца от българо – мохамедански произход или в училища с деца от цигански и татарски произход.

Всичко това обективно облекчава турчеенето.

Изясняването на българо-мохамеданския и националния въпроси сред по-широк кръг от нашата общественост, както и разобличаването на буржоазно-националистическите пантюристски и панислямистки елементи, спекулиращи с религиозната принадлежност и турско-арабските имена ще съдейства за по-бързото културно издигане, политическо възпитание и трудово активизиране на онази част от населението, която все още живее в плен на религиозния фанатизъм и е с неизбистрено национално съзнание. Налага се следователно да се разяснят тези въпроси с цел да се пресече един от каналите на чуждото влияние върху тези слоеве от нашия народ.

Като имаме предвид допуснатите неотдавна извращения на някои места при работата сред българите мохамедани и циганите, предлаганото проекторешение изрично е подчертано, че всички мероприятия против тучеенето трябва да се провеждат на основата на широка политическа и разяснителна работа, по пътя на убеждението и доброволността.

Настоящата докладна записка и проекторешението бяха обсъдени в идеологическата комисия на Политбюро на ЦК на Партията, която смята, че е правилно да се внесат за разглеждане и утвърждаване в Политбюро.

Зав.отдел „Пропаганда и агитация“ на ЦК на БКП:

(В.Иванов)

Зав.отдел „За работа с националните малцинства“ при ЦК на БКП:

(Ив.Господинов)